

Alfred Michler

SZLAK ŹRÓDLANY INFORMATOR PRZEWODNIK

Złotoryja, kwiecień 2008r.

NARODZINY SZLAKU

Walory krajobrazowo – turystyczne Ziemi Złotoryjskiej znane są szeroko. Toteż szlaki turystyczne krzyżują się na niej często i gęsto. Zwiedzania i poznawania nigdy jednak za wiele. Pomysł nowego szlaku zrodził się latem 2004 w wyobraźni Alfreda Michlera. Grono znawców turystyki: Helena Szalas, Roman Gorzkowski, Stanisław Bąk – pomysł ochoczo poparło. Ideę szlaku po raz pierwszy szerszej opinii społecznej przekazał w październiku 2004 roku Mirosław Szcześniak referując na zamku w Grodźcu, w trakcie drugiego Dnia Regionalisty, problemy ruchu turystycznego Ziemi Złotoryjskiej.

Szlak wiedzie przez miejscowości, w których wedle ustnej tradycji, źródelka tam istniejące – to „źródelka św. Jadwigi”. Wprawdzie źródelka w Jerzmanicach Zdroju oraz w Rzymówce przewodniki niemieckie określają jako „źródelka skalne” (Felsenquelle), to jednak w tradycji ustnej łączone są powszechnie i jednoznacznie z postacią św. Jadwigi. Szlak oznakowano. Przyjęto, że od oznakowania ścieżki św. Jadwigi (Złotoryja- Rokitnica) będzie się różniło tym tylko, że na żółto – zielone kolory naniesiony zostanie powszechnie przyjęty w turystyce symbol źródła.

Trasa rajdu wynosi 15,5 km i trudna byłaby do przejścia piechotą w ciągu jednego dnia. Przyjęto więc, że powinny to być rajdy rowerowe. I Rajd Rowerowy „szlakiem źródlanym” odbył się 21 kwietnia 2006. Komandorem rajdu był Tadeusz Szapował, organizatorem TMZZ, zaś patronat nad rajdem objęła Maria Leśna, wójt Gminy Złotoryja.

TRASA

Nawet najpiękniejsza i najbardziej urozmaicona trasa nie przyniesie organizatorom i uczestnikom satysfakcji, jeśli nie będzie bezpieczna. Kierując się tym nadrzędnym nakazem organizatorzy I Rajdu Rowerowego zdecydowali się na następującą trasę.

JERZMANICE- ZDRÓJ * ŹRÓDEŁKO

Najbezpieczniejszy będzie dojazd ścieżką obok stadionu „Górnika” i zalewu. Źródelko istnieje pewnie od średniowiecza, lecz obecny wygląd pochodzi z XIX w. kiedy

w miejscu obecnego Zakładu Poprawczego funkcjonowało znane nie tylko na Śląsku uzdrowisko. Zwieńczenie portalu jest oryginalne natomiast kolumny, na których się wspiera ukradziono; staraniem TMZZ i przy pomocy zakładu „Kamieniarz” z Czaplí ubytek uzupełniono (1999 rok).

***KRUCZE SKAŁY**

Piaskowiec, który je tworzy ukształtował się ok. 90 mln lat temu. Powstała też legenda związana z Kruczymi Skałami – kryją w sobie skarb. Kształt skał ma przedstawiać zaklętych w kamieniu dwóch braci – rozbójników, właścicieli zamku w tym miejscu oraz na Wilczej Górze.

***STARY KAMIENIOŁOM**

Pionowe gładkie ściany naprzeciw niszczonego dworca PKP – to pozostałość po starym kamieniołomie, który czynny był jeszcze na początku XX w. Można przyjąć, że istniał przynajmniej od XVII w., gdyż jерzmanicki piaskowiec wykorzystano w tym czasie przy budowie kościoła św. Elżbiety we Wrocławiu. Ten niezwykle rzadko zwiedzany zakątek, TMZZ próbował wykorzystać do wykonania olbrzymiej rzeźby naskalnej Henryka II Pobożnego. Jednakże idea ta, przedstawiona przez Krzysztofa Zamojskiego, została oprotestowana i skutecznie zablokowana przez przedstawicieli ochrony środowiska.

Grupy doświadczone i bardzo zdyscyplinowane mogą rozpocząć rajd od zwiedzania górnych Jerzmanic:

- Średniowiecznego **kościół św. Antoniego** z wieloma starymi płytami nagrobnymi, wewnątrz i na zewnątrz świątyni. W murze okalającym kościół, naprzeciw głównego wejścia, zachował się kamienny **krzyż pokutny** z datą 1763.
- Byłego **majątku** jерzmanickich rodów Schindel i Bock (od 1948 PGR); za bramą budynku kartusz rodów i datą 1714.

Można też rozpocząć od Jerzmanic dolnych, w tym m.in. od:

- Pozostałości **parku zdrojowego** (za Zakładem Poprawczym) oraz ruiny **grobowca Christiana Leo**, założyciela leczniczego (za leśniczówką).
- Obok Zakładu Poprawczego, przy sklepie spożywczym, na piaskowcowej skałce, znajdujemy **3 płaskorzeźby**, których identyfikacja jest trudna i tylko prawdopodobna: Wolfgana Bock z datą 1551, księcia legnickiego Fryderyka II, medalion z głową kobiety.
- 200 m za mostem (w kierunku Złotoryi) po prawej stronie, znajduje się skała z napisem w języku niemieckim: „**Trozendorf – Brunnen**” (studnia Trozendorfa). Słynny rektor Valentin Trozendorf prowadząc swoich żaków na wycieczki miał się tutaj zatrzymywać, aby zaczerpnąć zdrowej i orzeźwiającej wody źródlanej (w XVI w.).

Od studni Trozendorfa można wrócić do źródła św. Jadwigi i kontynuować rajd brzegiem Kaczawy. Oczywiście wyobraźni można nad Kaczawą wrócić do XIII w., do okresu pierwszej gorączki złota i „zobaczyć” krzątających się tu średniowiecznych poszukiwaczy złota.

ZŁOTORYJA

***ZALEW**

Oddany do użytku w roku 1974; razem z plażą oraz „zameczkiem” stanowią piękny kompleks rekreacyjno – turystyczny. „Zameczek” (z barem i miejscami noclegowymi) powstał w roku 2000 dzięki finansowej pomocy Fundacji Współpracy Polsko – Niemieckiej. Na zalewie odbyły się w roku 2000 Mistrzostwa Świata w płukaniu Złota zorganizowane głównie przez Polskie Bractwo Kopaczy Złota (pierwsze płuczki zorganizowano w Złotoryi już w 1976 roku).

We wschodnim zboczu nad zalewem znajduje się mała pieczara tzw. **Lisia Jama**.

***STADION „GÓRNIKA”**

ZKS „Górnik” to najstarszy (1951) i najsilniejszy klub w mieście. Niegdyś klub wieloselekcyjny; obecnie prowadzi jedynie selekcję piłki nożnej (IV liga – 2006 rok).

- Małe grupy mogą zatrzymać się przy starym **młynie** (03.01.2000 r. spłonął), na którego stronie wejściowej zachowały się **dwie tablice** upamiętniające groźne powodzie: z roku 1608 -150 cm i z roku 1702- 120 cm.
- Przy młynie widoczna jest tzw. **młynówka** (1599), której wody napędzały koła wodne.
- **Most** na Kaczawie pochodzi z roku 1763; pozostawiamy go po lewej stronie i wjeżdżamy w ulicę Garbarską.
- Przy końcu ulicy Garbarskiej (u zbiegu z ulicą Stromą) widzimy zabudowania po zakładzie, który powstał już w XIX w. Profil produkcji zmieniał się: 1879 – kapelusze i kaplina, II wojna – radia i sprzęt wojskowy, 1946 – kapelusze, 1950 – obuwie. Jako Złotoryjskie Zakłady Wyrobów Filcowych, później **ZZO**, był największym zakładem w Złotoryi (1200 zatrudnionych). Jeszcze w roku 1989 produkowano tu 3 mln par obuwia; upadek tego zakładu oznaczał utratę miejsc pracy przez wielu mieszkańców Ziemi Złotoryjskiej.
- Od ulicy Stromej czekając na uczestników rajdu dwa strome podjazdy lub podejścia: ul. Stromą i zaraz przy końcu tej ulicy skręcamy w lewo w ul. Cmentarną; od tego momentu jesteście na ścieżce **św. Jadwigi**.
- Zbliżamy się do **kościółka św. Mikołaja**, najstarszej złotoryjskiej świątyni (prawdopodobnie z przełomu XII/XIII w.). Grupy zdyscyplinowane mogą przejść aleją cmentarną, aby podziwiać świątynię z bliska: renesansowe płyty nagrobne, portale. Wychodzimy furką przy kaplicy cmentarnej.

***ŚCIEŻKA ŚW. JADWIGI (II KAMIEŃ)**

Ścieżkę oddano do użytku w roku 2001. Ale już od 1998 organizowane są na tej trasie (od Kościoła św. Jadwigi do Wzgórza Zamkowego w Rokitnicy) tzw. Rajdy Jadwizańskie. Pomysłodawcą i organizatorem ścieżki i rajdów był Alfred Michler, a wykonawcą: TMZZ, UM, UG, PGP „Bazalt”. Według zapisków i tradycji ustnej Jadwiga, żona Henryka I Brodatego, przebywając okresowo na zamku w Rokitnicy odwiedzała kopaczy złota na **Górze Mikołaja** (dzisiejszy cmentarz) oraz na Kopaczu przemierzając tę trasę pieszo (o ścieżce więcej – patrz folder: Ścieżka św. Jadwigi).

***ŚCIEŻKA ŚW. JADWIGII (III KAMIEŃ)**

Tablica informacyjna przy tym kamieniu została wzbogacona głębokimi przemyśleniami Prymasa Tysiąclecia, kardynała S. Wyszyńskiego na temat miłości i szacunku do bliźniego, zawartymi w tzw. „ABC społecznej miłości”.

- Przed nami wzgórze dawnej **Góry Mieszczkańskiej** (do 1816 roku Góry Szubienicznej – tu stała szubienica), gdzie przedwojenni mieszkańcy Złotoryi korzystali nie tylko z bardzo dobrze utrzymanego kompleksu parkowego ale i z bazy hotelowo – gastronomicznej. Po wojnie ten teren nazywano Parkiem Piastów; baza turystyczna ulegała dewastacji lecz zachowały liczne pomniki przyrody. Pierwsi polscy osadnicy bawili się jeszcze na Górze Mieszczkańskiej w
- W pierwszej części parku znajduje się znana od roku 1610 **strzelnica**, którą zorganizowało zapewne Bractwo Strzeleckie. Po wojnie strzelnicę zorganizowano tu w roku 1973; obecnie korzysta z niej najczęściej klub strzelecki „Agat”, który wychował już wielu zawodników wysokiej klasy należących do krajowej czołówki.
- Na początku bloków osiedlowych 2 sklepy spożywcze.

KOPACZ

Kopacz to bardzo stara osada średniowiecznych słowiańskich kopaczy złota – tu odwiedzała ich św. Jadwiga.

***ŚCIEŻKA ŚW. JADWIGI (IV KAMIENI)**

Od IV kamienia przy drewnianym krzyżu wiejskim, widać nowy zakład pracy z kapitałem niemieckim „**Sieper**” zajmujący się montażem zabawek (samochodzików). Zakład uruchomiono w listopadzie 1995 r.

100m przed IV kamieniem, nowy **kościół**, którego budowę rozpoczęto w 1994 r. Kamień węgielny świątyni poświęcił papież Jan Paweł II w trakcie pielgrzymki do Polski w 1997 r. Patronem jest św. Józef Robotnik.

***STAJNIA – (V KAMIENI)**

Opuszczamy prastarą słowiańską osadę górniczą. Dziś „stary Kopacz” to dwie części: miejska z nowoczesną zabudową oraz wiejska (rozdziela je szosa za „Sieperem”).

Jedziemy wąską drogą asfaltową i na zakręcie przejeżdżamy obok stajni. Za stajnią skręcamy w lewo, a po 100 m – w prawo i wjeżdżamy w polną drogę. Przy tej drodze posadzono dwanaście z 28. „**drzewek pojednania i przyjaźni**” w tym m. in. z nr 19 buk z Trzebnicy, któremu nadano imię „**Jan Paweł II**” (imię wybrała młodzież z Dwujęzycznego Gimnazjum Społecznego i LO). Na skraju zagajnika stoi V kamień.

ROKITNICA

Rokitnica należy do najstarszych miejscowości Ziemi Złotoryjskiej. Tu była niegdyś komora celna, tu książęta śląscy mieli swój zamek (została ruina), tu w bardzo starym „książęcym kościele” modliła się niejednokrotnie książęca para: Henryk I Brodaty i Jadwiga. W Rokitnicy znajdują się 2 sklepy spożywcze (poza trasą).

***ŹRÓDEŁKO ŚW. JADWIGI (VI KAMIENI)**

Na początku Rokitnicy znajduje się VI kamień. Wjeżdżamy w wawóz i następnie pierwszą dróżką w prawo dojeżdżamy (dochodzimy) do **źródełka**, które wymieniane jest w starych zapiskach. Rokitnickie źródełko nie ma tak efektownej obudowy jak ta, którą widzieliśmy w Jerzmanicach- Zdroju lub zobaczymy w Rzymówce.

W Rokitnicy są godne uwagi zabytki:

- **Kościół Michała Archanioła**, a w nim epitafium, ołtarz, ambona; na kamieniu ściany wschodniej widnieje data „1272”. Jest to data przebudowy; początków świątyni możemy upatrywać w przelomie XII/XIII w.
- W mur okalający kościół, od strony szosy do Prusic, wmurowano kamienny krzyż, który z wielkim prawdopodobieństwem możemy uznać za **krzyż pokutny** (XIV – XVI w.).
- Pozostałością **zamku książęcego** jest obecnie ruina na Wzgórzu Zamkowym; budowę zamku rozpoczął zapewne Bolesław I Wysoki a zakończył Henryk I Brodaty. Jest wysoce prawdopodobne, że właśnie tu Henryk I Brodaty nadał Złotoryi magdeburskie prawa miejskie (1211 – pierwszy przypadek w Polsce). W okresie upadku cnót i etosu rycerskiego zamek zburzyli złotoryjanie i wrocławianie, jako „gniazdo rabusiów” - w roku 1451. Tu kończy się ścieżka św. Jadwigi (VII kamień).
- W zamku była kaplica i dlatego obecna ruina zamku potocznie traktowana jest jako pozostałość „**kaplicy św. Jadwigi**”.
- Z ruiną zamku wiele osób myli **grodzisko** (IX w.), które znajduje się ok. 750 m za wsią w kierunku Łażnik, po prawej stronie szosy. **W Szkole Podstawowej** warto obejrzeć zbiory zgromadzone przez nauczycielkę Beatę Iwińską w założonej przez nią **Izbie Regionalnej** (wcześniej należy ze szkołą uzgodnić zwiedzanie – (076)8783122).

KOZÓW

* Od źródelka wracamy w kierunku Złotoryi i po przejechaniu krótkiego, lecz niebezpiecznego(!) odcinka, przejeżdżamy przez most i szosą w prawo kierujemy się na Kozów.

WYSOCKO

* Z Kozowa kierujemy się na Wysocko – również bardzo starej osady.

W Wysocku warto obejrzeć:

- Resztki **grodziska** (IX/X w.), lasek na początku wsi po prawej stronie.
- **Kamienna tablica** na posesji nr 2a.
- **Kościół św. Jadwigi** (XIV w.) z epitafium na ścianach zewnętrznych.
- Na przykościelnym cmentarzu uwagę zwraca **grobowiec** rodu Vielar.

W Wysocku jest sklep spożywczy.

RZYMÓWKA

Z uwagi na zachowane i odrestaurowane (2005) prasłowiańskie grodzisko, wieś zaliczana jest do najstarszych osad nie tylko na Ziemi Złotoryjskiej. Miał tu powstać wielki zbiornik przeciwpowodziowy; plany zredukowano aktualnie do tzw. suchego zbiornika.

W Rzymówce jest sklep spożywczy.

- **Grodzisko** ma słowiański rodowód, a jego powstanie datuje się na IX/X w. Z grodziskiem związana jest legenda o dziewczynie próbującej wydobyć ukryty w jego wnętrzu skarb.
- W świetlicy wiejskiej (byłej szkole) czynna jest w **Izbie Regionalnej** stała wystawa przedstawiająca na fotogramach materiał archeologiczny z X i XI w., a odkryty w czasie badań naukowych (w II poł. XX w.).
- **Źródleko św. Jadwigi** odrestaurowano w roku 2005. Zgodnie z przekazem miała się tu zatrzymać (w roku 1211?) Jadwiga w trakcie swoich pieszych wędrówek po Ziemi Złotoryjskiej.
- **Pałac** rodu Richthofen z herbem rodowym nad wejściem do pałacu, obecnie mieszkania prywatne. Między grodziskiem a pałacem zachowały się resztki parku pałacowego z ciekawą roślinnością i drzewostanem (w stanie szczątkowym).

Z okazji uroczystości milenijnych zorganizowanych wspólnie przez mieszkańców wsi, UG oraz TMZZ w Rzymówce postawiono **obelisk tysiąclecia** oraz posadzono 12 „**dębów milenijnych**” i nadano im imiona (2 papieskie i 10 książęco – królewskich); przy każdym drzewie jest tabliczka informująca o jego patronie.

Konsultacja tekstu:

Grażyna Storonka
Helena Szałas
Tadeusz Szapował